

Izbor neobjavljene komunikacijske poezije iz Varia Dalmatica

1.

Varia Dalmatica (= VD) f. 8v.

Iacobus Grauisius Musam alloquitur

Ibis, Calliope, gradu citato
Velox ad dominum meum benignum
Et reddes placido et uenustulo ore
Haec: "Tranquille, precor, tui Grausi
Carmen non lepidum, quod absque lege 5
Fatur, suscipias, et hoc putabis
Pignus perpetuum esse ueri amoris.
Certo est, crede, Grauisius misellus
Sed uult, polliceor, tuum uocari
Semper mancipiumque seruulumque 10
Post lectos cineres suumque funus."

Jakov Gravizije govori Muzi

Podi, Kaliopo, brzim hodom,
hitro mojemu dobrom gospodaru
i vedra i ljubazna lica poruci
ovo: "Trankvile, molim te, svoga Gravizija
pjesmu nesklapnu, bez pravila 5
izrečenu, prihvati, i smatraj je
zalogom trajne iskrene ljubavi.
Svakako, vjeruj, bijedan je Gravizij,
ali se želi, jamčim, smatrati tvojim
vječnim i slugom i robom 10
i kad se pretvori u prah, i kad ga zadesi smrt."

2.

VD f. 8v.

Sapienti ac prudenti domino Tranquillo Andreis

Cum sis cognitus omnibus poetis,
Cum candor tuus aetheremque pulset
Et uirtutibus impleas utranque
Sedem solis, honore dignus extas
Quo iam grandiloqui tulere uates 5
Ad caelum proceresque ducesque sacros.
Quapropter Maro doctus est ciendus
Qui dotes referat tuas paremque
Te reddat superis Iouique magno,
Qui te millibus efferat libellis. 10
Nititur tenuis Camena nostra
Splendorem titulis tuis parere
(Quamuis non egeat nitore Phoebus)
Vt debere putas tuae Mineruae
Vates quoslibet, o poeta summe, 15
Cui sint Nestorei dies et anni.

Mudrome i razboritom gospodinu Trankvilu Andreisu

Kad te znaju pjesnici svi,
kad tvoj sjaj dotiče eter
i vrlinama ispunjaš oba
kraja sunčeva puta, dostojan si časti
kojom su već poete silni na riječima 5
u nebo uzdigli pravake i svete vode.
Stoga bi trebalo zvati učenog Vergila
da govori o tvojem daru, i da te učini
jednakim višnjima i velikom Jupitru,
da te proslavi u tisuću knjiga. 10
skromna se moja Muza trudi
stvoriti sjaj za naslove tvoje
(mada za Feba ne treba sjaja)
kao što treba, to znaj, za tvoju Minervu
poeta činiti svaki, o najveći pjesniče, 15
živio ti dana i godina poput Nestora.

3.

VD ff. 57v–58r.

*In reuerendissimi patris Hieronymi Mazzarelli, patricii Traguriensis
Nonaeque abbatis et episcopi de Christi ecclesia longe merentissimi, obitum.
Sebastianus Mladineus. Octoastichon*

Hanc urge lachrymis, o Nona, tepentibus urnam;
Frigida pastoris nam tegit ossa tui.
Qui decus eximum Traguri, qui splendor auitae
Gentis erat nec non totius Illyrici,
Virtutum antistes, Christi germana propago 5
Et mitratorum gloria multa patrum.
Ergo sydereas animus penetrauit ad oras
Illiust at cineres hospes Iader habet.

*U smrt prepoštovanoga oca Jerolima Mazzarellija, trogirskoga patricija,
ninskoga opata i biskupa, iznimno zasluznoga za Crkvu Kristovu. Sabo
Mladinić. Osmerostih*

Suzama toplim, Nine, oblij ovu urnu
jer ona krije hladne kosti pastira tvoga.
Bio je on krasan ures Trogira, sjaj djedovske
loze kao i čitava Ilirika,
prvak u vrlinama, vjeran izdanak Kristov 5
i silna slava očeva u mitrama.
Stoga je njegov duh prodro do zvjezdanih obala,
a pepeo čuva domaćin Zadar.

4.

VD f. 59r.

*In obitum nobilissimae matronae Helenae Luciae eius affinis Valerius
Mazzarellus*

Virtute insignes potuit quae uincere matres
Quas celebrat scriptis Martia Roma suis,
HELENA, terrenae deponens pondera molis,
LVCIA caelicolum lucida regna tenet.

U smrt plemenite gospe Helene Lucić, njezin rođak Valerij Mazzarelli

Vrlinom ona je mogla pobijediti dične majke
koje knjigama svojim slavi ratnički Rim;
Helena, odloživši teret zemne težine,
Lucija prebiva u svijetlom kraljevstvu žitelja nebeskih.²⁷

5.

VD ff. 59r–59v.

In obitum nobilissimae matronae Helene Luciae. Marinus Statilius

LVCIA, magnifica Sici de stirpe creata,
Clara quidem patria, sed clarior arte Mineruae,
Matronas inter merito sibi uinxit honores
Haec quoniam uitam innocuam mentemque carentem
Labe nigra uiuens, moritura tempore nullo, 5
Duxerat; inuidia Parcarum et mortis iniquae
Clauditur hoc tumulo praeduro marmore tecta.
Mirandum non est quia mors mortalibus aegris
Haud unquam parcens sceua metit omnia falce.
Falce sua Andromache periit, bene fida marito 10
Penelope, et tu, conspicuae Lucretia famae,
Quaeque pudicitię normam memoranda reliquit
Porcia lethiferos absorbens faucibus igneis.
Omnibus aequalis sed non est funeris hora.
Namque harum tantum uolitat per secula nomen; 15
Caelestes colit illa locos et spiritus aura
Vescitur aetherea uenerandaque numina prae se
Omnipotentis habet fruiturque beata quiete.

U smrt plemenite gospe Helene Lucić, Marin Statilić

Lucija, rodom od dične šibenske loze,
slavna podrijetlom, no slavnija umijećem Minerve,
među matronama sebi je opravdano časti pribavila,
jer život je provela ne škodeći nikome, uma slobodna
od crne ljage, da ne umre nikad; 5
zavišću Parka i nepravedne smrti
ovaj je zatvori grob, i tvrdi je mramor pokri.
Čuđenju nema mjesta, jer smrt jadne smrtnike

27 Upozoravam na kombinaciju aliteracija i igre riječi (neprevodive na hrvatski: "Lucia" je predstavljeno kao da ima etimološke veze s "lucida regna", "svijetlo kraljevstvo") u posljednjem stihu.

ne štedi nikad, surovim srpom sve kosi.
Od njena srpa postrada Andromaha, mužu svom vjerna 10
Penelopa, pa i ti, Lukrecijo neumrle slave,
i ona što nam dade nezaboravnu mjeru čednosti,
Porcija, koja proguta smrtonosni organj.
Ali nije svima jednak smrtni čas;
Jer slava svih ovih leti tek vremenitim vjekovima, 15
a naša matrona nastava nebeska mjesto, i napaja duh
eterskim vjetrom, pred sobom vidi divotnu osobu
Svemoćnoga, i uživa mir blaženstva.

6.

VD f. 59v.

Ad dominum Valerium Mazzarellum in Ioannis Lucari obitum. Pridoevius

Defleo dum tristis lacrymoso lumine nati
Francisce, o nimium funera amara tui,
Nescio quis, fateor, suaui modulamine dulces
Ad vada Parnasi fundit abunde sonos.
Num Verona uirum, Venusina urbs, Corduba, Sulmo,
Smyrna, Ocnus, Thebae, aut Bilbilis, Ascra dedit?
Non, sed Tragurium quo gaudet quoque resident
Vno eodem quae olim tecta Dioclis erant.
Quis tandem? Nescis an? Fronte VALERIVS is, quo
Aurea sublimi sidera utrunque ferit,
MAZZARELLORUM generoso sanguine cretus,
Virtute insignis, clarus et eloquio.²⁸

Gospodinu Valeriju Mazzarelliju u smrt Ivana Lukarevića. Pridojević

Dok oplakujem, tužan, suznim okom
Frano, sina tvoga odviše gorku smrt,
netko, moram reći, ugodnim pijevom slatke
zvuke u izobilju šalje s parnaske obale.
Zar su tog muža dali Verona, Venuzija, Korduba, Sulmon
Smirna, Okno, Teba, Bilbilis ili Askra?²⁹
Ne, već Trogir njim se dići, i istim njime
blista negdašnji Dioklecijanov dom.

28 Ovu i sljedeće dvije pjesme objavio je, bez prijevoda, *Čvrljak* n. dj, s. 133, 136; ovdje tekst donosimo s nekoliko drugačijih čitanja.

29 Aluzije na niz slavnih antičkih pjesnika. Verona je rodno mjesto Katulovo, Venuzija Horacijevo, Korduba Lukanovo, Sulmon Ovidijevo, Smirna Homerovo, Okno (tj. Mantova, prema imenu osnivača) Vergilijevo, Teba Pindarovo, Bilbilis Marcijalovo, a Askra Hesiodovo.

No, tko je to? Zar ne znaš? *Valerij* je taj koji čelom
visokim dotiče zlatne zvijezde na obje strane,
rod plemenite krvi *Mazzarellija*,
Vrlinom znamenit i darom govora slavan.

7.

VD f. 60r.

De lacrymis Pridoevii in obitum Ioannis Lucari Mazzarellus

Funera dum defles LVCARI immatura IOANNIS,
Proh dolor, heu pietas, funera amara nimis,
Vidimus et flentes Parnasia numina, Musas.
Exprimis, en, lachrimas, culte poeta, deis.

O Pridoevićevim suzama u smrt Ivana Lukarevića, Mazzarelli

Dok oplakuješ preranu *Lukara Ivana* smrt,
jao, boli, oj, pobožnosti, smrt tu odviše gorku,
Vidjesmo gdje plaču i božanstva Parnasa, Muze.
Eto — i bozima, pjesniče vrsni, izmamljuješ suze.

8.

VD f. 60r.

*Ad Ioannem Pridoevium in obitum nobilis dominae Franciscae Papalis
Valerius Mazzarellus*

Franciscam pietas ardens ad sydera uexit,
Recta fides, probitas, et sine labe pudor,
Sed celebrem terris reddit Pridoewa Camena
Auspice quo uidet nomen ubique suum.

*Ivanu Pridoeviću, u smrt plemenite gospe Franciske Papalić, Valerij
Mazzarelli*

Francisku je žarka pobožnost uznijela do zvijezda,
prava vjera, poštenje i čednost bez ljage,
ali ju je slavnom na zemlji učinila Pridoevićeva Muza
pod čijim okriljem svoje ime vidi posvuda.

9.

VD ff. 57r–57v.

*Ad Petrum Lucium patricium spectataeque uirtutis iuuuenem de sororis obitu
Sebastianus amicus*

QVID caussae est, tacita uideo te mente loquentem,
Musa malum sileat quod mea, Petre, tuum,
Cum fundant alii uersus et iusta sorori
Lilia, quam secto stamine Parca tulit?
Sic tecum: "Quam uana mihi, Fortuna, uideris, 5
O, quam me fallit sermo, Sebaste, tuus!
Qui nulli ex nostris iactas te cedere amicis
Siccine amas nostrae uincula amicitiae?
En mala nostra gemunt alii te nempe silentे,
Solutus Apollineo tune furore cares? 10
Cum socius nostro deberes esse doloris,
Capta quidem somno tunc elegia tua est."
Sed te perque animam, per charae fata sororis
Deprecor ut ducas otia nostra boni
Talis neue tuam subeat sententia mentem, 15
Petre, tuus quoniam uerus amicus ego.
Accipe quin caussam nostraequa silentia Musae
Ne damna: soleo namque dolere malis.
At cineres postquam et uersus conspeximus ultro,
Nostra tum libuit claudere sponte chelim. 20
Non mihi caussa fuit lachrymabile scribere carmen,
Sed grates laeto corde referre Deo.
Immo fui quondam miratus ualde poetis
Qui fleuere dolor certe ubi nullus erat,
Forti animo fratrem ac magno lenire studentes 25
Germaneque obitum plangere; uiuit enim
Nulla ubi sunt mentis fastidia, nulla senectus
Nulli ubi sunt morbi, debita nulla necis,
Illic uirginea laetatur septa caterua
Et ueris caeli gaudet in arce bonis. 30
Illic iam fruitur Christo sine fine marito,
Et consanguineis utilis illa foret.
Ac ne sim saluus si non felicior illa est
Cui cunctae mundi dote darentur opes,
Quin licet et claro et sapienti iuncta fuisset 35
Et sobolem dignam se genuisset ea,
Certa lege tamen subeunda pericula tandem
Mortis erant quoniam nemo perennis homo.
Ad superos nec forte choros euecta fuisset

Dignum forte nephas esset adorta Styge. 40
Quare age, da lacrymis finem et deuota Tonanti
Dona refer cuius gestit amore soror.
Et mihi, si tecum officiis certare reliqui,
Parce precor, mentis non fuit iste dolus.
Esse tibi in claris rebar uirtutibus ingens 45
Praesidium quibus es natus, amice, bonis.
Iam uerum ut fatear, dulcis fuit illa dierum
Lucia qua affinis facta propago Deo est.

Laus Deo optimo maximo 1587

Portio qui nostri Vincentius optima cordis,
Doctus uirque bonus, perlegat ista, rogo.

Petru Luciću, patriciju i mladiću uzorite vrline, prijatelj Sebastijan, o sestrinoj smrti

Koji je uzrok, vidim da u sebi govoriš šutke,
što moja Muza, Petre, šuti o twojoj nesreći,
dok drugi sipaju stihove i ljiljane, kako zaslужuje
sestra, koju je odnijela Parka, presjekavši nit? 5
Ovako ti govoriš sebi: "Srećo, kako se ispraznom činiš,
o, kako me obmanuo, Sebastijane, govor tvoj!
Hvališ se da ne zaostaješ ni za jednim od mojih prijatelja
a tako štuješ spone našega prijateljstva?
Gle — drugi nesreću moju oplakuju, a ti, eto, šutiš,
zar samo tebe nije zahvatio zanos Apolona? 10
Kad si morao biti dionik mojega bola,
baš je tad elegiju twoju shrvato san."
Ali tebe i dušom i udesom drage sestre
preklinjem da ne uzmeš počinak moj za зло
i da ti takve misli ne dolaze na um, 15
Petre, jer sam ja iskren prijatelj tvoj.
Poslušaj, stoga, o uzroku, i šutnju moje Muze
ne osuđuj: moj je običaj biti zbog nesreće tužan.
No, pošto sam promotrio prah i stihove k tome,
tad mi je draže bilo odložiti liru. 20
Razloga imao nisam žalobnu pisati pjesmu,
već prije, vedra srca, zahvaljivati Bogu.
Da, već se odavno čudih poetama
koji su plakali tamo gdje ne bijaše nikakvog bola.
Htjeli su tješiti brata snažna i silna duha, 25
oplakivati sestrinu smrt — a ona živi,
tamo gdje nema oholosti uma, gdje starosti nema,
gdje bolesti nema, ni smrtnoga duga;

ondje se raduje okružena kolom djevica,
i u nebeskom gradu veseli se istinskom dobru. 30
Ondje već užije Krista, supruga u sve vijeke,
i srodnicima može ona od koristi biti.
Pa ne bio zdrav ako nije sretnija ona
nego da dobije sva blaga svijeta u miraz.
Jer, makar za slavnog i mudroga udata bila, 35
i rodila potomstvo dostoјno sebe,
ipak bi svakako morala iskusiti pogibelj
smrti, jer nijedan čovjek vječan nije.
A možda i ne bi uznesena bila među zborove višnje,
možda bi je zadesio grijeh dostojan pakla. 40
Stoga hajde, okončaj suze i višnjemu podaj
pobožne dare, u ljubavi prema njemu izgara ti sestra.
A meni, ako se nisam s tobom u dužnosti nadmetati htio,
molim, oprosti; to nije bila namjerna obmana.
Mislio sam da u slavnim vrlinama imaš snažnu 45
zaštitu, u dobrima za koja si, prijatelju, rođen.
I, da ti istinu kažem, sladak bijaše onaj dan
kada je Lucija postala Bogu blizak rod.

Slava Bogu, najboljemu i najvećemu, 1587.

Vincencij, koji čini najbolji dio mojega srca,
učen i valjan muž, molim, neka pročita ovo.

10.

VD f. 89v.

Ad excellentem grammatices professorem Iacobum Veronensem

Me tua fama tibi deuinxit et inclyta uirtus;
Nec tua quippe minus Calliopaea lyra.
Ergo, precor, graciles non tristi fronte Camoenas
Suscipe, et Vranii sic memor esto tui;
Parua tibi sunt haec, dominus nec munera serui 5
Despicit; hic sat dat, qui dare plura nequit.

Vrsnome profesoru gramatike Jakovu iz Verone

Mene je tebi privukla tvoja slava i glas tvoje vrline,
a ništa manje i lira tvoje Kaliope.
Stoga, molim te, tanahne Kamene primi ne namrštena čela,
i tako se sjećaj svojega Vranija;

to je za tebe malo, no gospodar ne prezire darove roba;
dovoljno daje taj koji više dati ne može.

5

11.

VD f. 62v.

In detractorem superiorum carminum

Quid toruo aspiciens oculo carmenque modumque
Nequicquam uersus, inuide, dente premis?
Parce sacros lacerare modos uatemque benignum,
Munera parce pii conscelerare Dei.
Quid furis? Aeternum stabunt decus orbis et urbis
Tragurii. An tristi dente oculoue ruent?
An tuus iste oculus nequam, dens nequior illo est?
Cum putri, ut ualeas, erue dente oculum!

5

Protiv kritičara gore navedenih pjesama

Što mrkim okom gledaš i pjesmu i metar,³⁰
pogotovo stihove, zavidniče, što uzimaš na Zub?
Kani se napada na sveto pjevanje, na dobronamjerna pjesnika,
kani se kaljanja darova presvetom Bogu.
Čemu taj bijes? Uvijeke će stajati ukras svijeta i grada
Trogira. Hoće li pasti zbog oštrogka oka ili zuba?
Zar je to tvoje oko zločesto, a Zub od njega zločestiji?
S trulim zubom, da ozdraviš, izvadi i oko!

5

12.

VD f. 87r.

Ad peregregium virum nobilem Traguriensem Petrum Lucium. Idem Gaudentius

Qui priscis quaecumque latent, studiose, libellis
Miranda aetherei colligis acta uiri,
En, Petre, macte animo, Luciorum digna propago,
En imitere, pius quae legis atque colis!

30 "Gore navedene" jesu u VD prepisane (na f. 62r) pjesme Frane Linjičića sv. Ivanu Trogirskome i Djevici Mariji.

Izvrsnome mužu, trogirskome plemiću Petru Luciću, isti Gaudencije

Sve što se krije po drevnim knjigama, učenjače,³¹
sva divna djela nebeskog čovjeka, brižno skupljaš;
evo, Petre, živio, Lucija dostojni izdanče,
evo, naslijeduj ono što pobožno čitaš i štuješ!

13.

VD f. 64v.

Antonio Verantio episcopo Agriensi Tranquillus

Iam mea non Helicon, iam non Parnassia laurus,
Non turba Aonidum Phoebo comitata sororum
Plectra mouent solitas nec dant in carmina uires.
Sed tu si praesens grata adspiraueris aura,
Non modo Pierios superabo uertice colles,
Verum ego cigneis uolitabo per aethera pennis. 5

Antonu Vrančiću, biskupu egerskom, Trankvil

Već ni Helikon, već ni parnaski lovor,
ni kolo aonskih sestara praćeno Apolonom
ne pokreću moje strune, ne daju, kao prije, snage za pjesme.
No ako ti budeš tu, i nadahneš me dragim dahom,
neću tjemenom nadvisiti samo pijerske brijege,
već ču na krilima labuda poletjeti eterom. 5

14.

VD f. 63r.

*Ad reverendum patrem fratrem Symonem Rosam paginae sacrae magistrum
optimum prouincialemque Delmatiae dignissimum*

Sic sibi stelligeri me seruet rector Olympi
Accipiatque meas, qui iuuat, aure preces.
Si forte hesternum saeuus te audisset Apella,
Nil melius uerbis diceret esse tuis.

³¹ U naslovu se spominje "isti" Gaudencije, dakako, zato što su Gaudencijevi djelo pjesme koje u kodeksu prethode.

Tam bene doctiloquus reseras arcana Tonantis
 Vellis et ab labili mente uagante notas;
Hinc Sophiam miramur sacram et dogmata, teque
 In fidei flores dicimus esse Rosam.

Velečasnom ocu bratu Simonu Rosi, vrsnome magistru teologije i dostoјном provincijalu Dalmacije

Neka me za sebe sačuva vladar zvjezdanog Olimpa,
i neka on, pomagač, uhom primi moje molitve.
Da te slučajno jučer čuo prgavi Apela,³²
priznao bi da nema ničeg boljeg od tvojih riječi.
Tako dobro, vješti govorniče, odrješuješ tajne Gromovnika,
i iz povodljiva nestalnog uma uklanjaš greške;
otud se divimo svetoj Mudrosti i naucima, i
zovemo te Ružom među cvijećem vjere.

15.

VD f. 85r.

Ad proceres Tragurienses

O, quid agis, genitor? Natum da discere clarae
Dogmata virtutis sacraque iura Dei.
Nam bene ni fuerit virtute exculta iuuentus,
In dedecus patriae cunctaque damna ruet.
Ergo quia, o proceres, uirtus est prima iuuentae
Ars preceptoris, cernite quid sit opus.

Matthaeus Desseus Ragusinus

Trogirskim prvacima

O, roditelju, što činiš? Daj da sin upozna
nauke slavne vrline i sveto Božje pravo.
Jer, ako mladež ne bude u vrlini uzgojena dobro,
učas će postati sramota domovine, štetu doživjeti svu.
Stoga, prvaci, jer je prva vrlina mladeži
učiteljevo umijeće, vidite što treba činiti.

32 "Apella" ili "Apelles" poetska je metonimija za Židove, prema stihu Horacijeve satire 1, 5, 100: "credat Iudeus Apella".

16.

VD f. 89v.

Ad admodum illustrem d. Petrum Lucium dignissimum Tragurii patricium

O Petre, Tragurii quem exoptes esse magistrum,
Cuique fauere uelis, mos tuus ipse docet.
Illi namque faues semper, qui, Petre, fauore
Est dignus; prudens sic homo quisque facit.
At meret ante alios Michael hunc, credo, fauorem
Grisogonus; per te hic ergo magister erit.
Verum Grisogono quod praestas, hoc mihi praestas,
Nos igitur grates reddimus ambo tibi.

5

Tibi tuisque virtutibus addictissimus Michael Racetus.

Vrlo uzoritom gospodinu Petru Luciću, dostoju nome trogirskom patriciju

O, Petre, koga ti želiš kao učitelja u Trogiru,
i na čijoj si strani, pokazuje sam tvoj karakter.
Jer uvijek si na strani onoga tko je, Petre, dostojan
naklonosti; tako čini svaki razborit čovjek.
No, prije svih tu naklonost zasluzuje Mihael
Grisogono; stoga, po tebi će on postati učitelj.
Nego, što daješ Grisogonu, to daješ meni;
stoga nas oba zahvaljujemo tebi.

5

Najveći štovatelj tebe i tvojih vrlina, Mihael Racetus.

17.

VD f. 85v.

Familiares ad Gagallum Gallum

Gagale Galle, thesis proponitur, en, agitanda.
Hic tua res agitur, Gagale Galle, uide.
Nam si defueris nunc, Gagale Galle, periculum est
Ne tua uirtutis, Gagale, fama ruat.
Ergo age, Galle, tuum nomen famamque tuere,
Namque aliter Galli nec tibi nomen erit.

5

M<atthaeus> D<esseus> R<agusinu>s.

Prijatelji Gagalu Galu

Gagale Gale, teza je zadana, evo, pretresti je treba.
Ovdje se o tebi radi, pazi, Gagale Gale.
Jer ako ovdje omaneš, Gagale Gale, postoji
opasnost, Gagale, da propadne tvoje vrline glas.
Hajde sad, Gale, obrani ime svoje i slavu,
u suprotnom nećeš više nositi ni ime "Gal".

5

M<atej> D<esseus> D<ubrovčanin>

18.

VD f. 86v.

*Nobilis Iacobus Grauisius praeceptor publicus reverendo Sebastiano a Lege,
ciui Traguriensi*

Hoc ego tuque sumus, sed quod sum non potes esse
Tu quod es ex populo quilibet esse potest.

*Plemeniti Jakov Gravizije, gradski učitelj, štovanome Sebastijanu a Lege,
građaninu trogirskome*

To smo i ja i ti, ali što sam ja, ti ne možeš biti
a što si ti, može biti bilo tko na svijetu.